

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Jus Canonicvm R.P. Pavli Laymanni, Soc: Jesu Theologi, Et
Olim In Alma Et Episcopali Academia Dilingana SS.
Canonum Ordinarii Professoris**

Laymann, Paul

Dilingæ, 1666

Svmmarivm.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-62559](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-62559)

iudicij; v. g. si talis causa, aut loci consuetudo sit, vt reus sequi debeat forum actoris, vel si Clericus, videl. Prælatus ratione potestatis cõpescere possit reum sibi subditum. Qua de re videri potest Durandus in speculo, cit. §. 1. n. 13. Bartolus in l. 3. ff. hoc tit. Item, ne actiones in iudicium deductæ reales emanentur,

Præterea dubitari non potest, quin actionum etiam personalium, dubiarum, seu incertarum mercationes Clericos valdè de- deceant; ideòque si cum scandalo, & periculo peruertendi iustitiam fiant, sub cen- sura ipsi prohiberi possunt, vt colligitur ex isto c.

TITVLVS XLIII. DE ARBITRIS.

SVMMARIVM.

1. Arbitr (latius sumendo hoc nomen) idem est, quod arbitrator, strictè autem accipitur pro eo, qui ex legis præscripto seu partium conuentione de causa controuersa suum arbitrium pronunciat, quo partes stare debeant.
2. Sunt autem arbitri alij iuris, qui & necessarij vocantur; alij verò voluntarij seu compromissarij.
3. Inter vtrosq; varia discrimina sunt. I. Arbitri iuris cogi possunt ad suscipiendum hoc munus, non item compromissarij.
4. II. Arbitri iuris iurisdictionem habent, ideòque omnia agunt vt Iudices; Compromissarij nullam habent iurisdictionem; unde etiam, vt eorum arbitrium distinguatur à Iudicis sententia, vocatur illud laudum.
5. III. Ab arbitris iuris appellari potest à cõpromissarijs autem tantum fieri potest reclamatio seu petitio, vt arbitrium reducatur ad iustitiam.
6. Duplex genus est arbitrorum compromissariorum; vnum eorum, qui ordinem & formam iudicij seruare tenentur; alterum eorum, qui sine hoc ordine & forma iudicij ex equo & bono de causa i-

psis per compromissum commissa arbitrantur, & hi propriè vocantur arbitratore; illi arbitri.

7. Præter hos arbitros & arbitratores sunt alij, qui dicuntur amicabiles cõpositores, qui nõ tenentur, vt illi secundum terminos iuris & merita causæ pronunciare, sed principaliter attendere ad pacem inter partes stabilendam.

Arbitri nomen ab arbitrando dictum est, vt idem sit arbitrator, quod arbitrator, seu estimator. Sed strictius nomen arbitri accipitur pro eo, qui ex legis præscripto, aut partium conuentione suum arbitrium circa controuersiam aliquam pronunciat, quo partes stare debeant.

Sunt autem alij arbitri iuris, qui & necessarij dicuntur, quia ex legis, aut statuti necessitate seu à iudice, seu à partibus constituendū sunt, vt videre est in c. suspicionis, 39. de offic. deleg. c. ab arbitris, 11 eod. in 6. c. si Clericus, 11. q. 1. Alij verò sunt arbitri voluntarij seu compromissarij, qui ex libera partium voluntate ac compromisso constituuntur.

Inter vtrosque arbitros varia discrimina sunt, potissimum ista: I. Arbitri iuris, cum

N n n n 2 ex

ex præscripto legum eligendi sunt, compelli possunt ad suscipiendum hoc munus, vti docet Mol. tr. 5. de iust. disp. 23. n. 10. Sed arbitri compromissarii liberè suscipiunt, aut respuunt compromissum, postquam verò (interueniente stipulatione secundùm ius ciuile, aut nudo pacto secundùm ius canonicum, & in conscientia foro) acceptarunt compromissum, tunc procedere, & arbitrium dicere coguntur, l. 3. §. 1. ff. de receptis arbitris. Præterquam, si necessarium eis impedimentum incidat, vt inualetudinis, priorum negotiorum occupatio, profectio vrgens, inimicitia capitales inter arbitrum & litigatorem &c. tum causa cognita, excusatio recipietur, l. licet, 15. ff. eod.

4 II. Arbitri iuris iurisdictionem habere censentur, ex lege ipsis competentem, id eoque vt veri Iudices omnia agere possunt, quæ ad causæ definitionem necessaria sunt, videl. partibus terminum, etiam peremptorium, præscribere, citare & compellere testes, atque inobedientes punire, argum. cit. c. suspicionis, vbi id notat Gl. ver. ad quos omnia, Abb. n. 3. At verò arbitri compromissarii iurisdictionem nullam habent, cum eam à partibus accipere non possint: quare nec testes ad comparandum compellere, aut punire possunt, neque partibus contententibus imperare, nisi quatenus se per compromissum liberè astrinxerunt. Quamobrem eorum arbitrium vt à Iudicis sententia distinguatur, *laudum* à Doctoribus appellari solet. Atque tota eorum potestas à partibus compromittentibus deriuatur, vt de nulla re statuere possint, nisi de qua compromissum & quatenus compromissum est, l. non distinguemus, 32. §. de officio, ff. eod.

5 III. Ab arbitris iuris appellari potest, cum veri Iudices sint, cit. c. ab arbitris. Sed à compromissarijs, seu voluntarijs arbitris appellari nequit, l. i. c. de receptis arbitris, l. nò distinguemus, 32. §. cum quidam ff. eod. Cuius ratio est, quia sponte se obligarunt partes ad standum arbitrio, seu laudo; ergo illud refutare non debent. Si tamen arbitrium seu laudum manifestam iniquitatem continere

videatur, multò magis si arbitri per dolum, collusionem, seu ex falsis probationibus processisse noscantur, tum contra partem aduersariam, si executionem arbitrij seu in iudicio coram ordinario Iudice, seu extra iudicium petat, exceptio de dolo opponi potest, cit. l. non distinguemus, §. cum quidam. Quamobrem breuiter dici potest, tametsi à laudo arbitratorum non detur propriè appellatio, posse tamè fieri reclamationem, seu petitionem, vt arbitriū reducatur ad iustitiam, secundùm boni ac prudentis viri iudicium, sicuti dicitur infra in c. per tuas, 9. hoc tit.

Arbitrorum compromissorum duplex genus est, sicuti videre est apud Abb. in c. Quintauallis, n. 7. de iureiur. Syl. ver. arbitror, q. 1. Vnum eorum, in quos seu expressè, seu tacitè ita compromissum est, vt ordinem ac formam iudicij seruare teneantur, ita vt coram eis libellus offerri, lis contestari, & reliqua obseruari debeant, quæ ad iudicium requiruntur: Et de hoc compromisso sermo est in l. 1. ff. eod. vbi dicitur, quòd compromissum ad similitudinem iudiciorum redactum sit. Interim verò non prohibentur partes etiam his arbitris aliquid de solemnitate seu forma iudicandi remittere: cum omnis eorum potestas à partium voluntate pendeat, ac mensuretur. Idque colligitur ex l. diem, 27. §. Si quis litigatorum, ff. hoc tit. & ex communi docet Molin. tr. 5. disp. 33. n. 1.

Alterum verò arbitratorum genus est, in quos à partibus, præsertim circa contractus perficiendos, aut damna illata resarcienda ita compromittitur, vt non obseruato iuris ordine, sed cognita & examinata causâ, sicuti ipsis visum fuerit, arbitrentur. Vt si duo consentiant, agrum eo pretio venditum ac emptum esse, quòd Titius eo inspecto aestimauerit, seu arbitratus sit: Vel vt pro vulnere illato lædens tantum dare debeat, quantum eo inspecto, arbitratus fuerit Caius. Et hi extra iudicalem indaginem, seu non secundùm iudicij formam arbitrantes, proprio vocabulo à DD. appellari solent *arbitratores*, & eorum sententia *arbitramentum*: Qui verò secundùm formam iudicij procedunt, & de quibus

quibus tit. ff. & C. de receptis arbitris frequens mentio est, ij proprie arbitri appellatur. & eorum sententia *arbitrium seu laudum*. Quamvis in iure ipso inter hæc vocabula *arbitri*, & *arbitratores*, nullam discrimen reperiri, rectè monuerit Molin. disp. 38. n. 10.

Aliud discrimen inter arbitros ita strictè acceptos, & arbitratores afferunt Bartol. in l. societatem, §. arbitratorum, ver. In summa hoc habet, ff. pro socio, Abb. in c. Quintanalis, de iurejur. n. 29. & 30. Quod sententia arbitratoris, ad petitionem partis, propter iniquitatem seu læsionem enormem reduci debeat ad æqualitatem secundum boni viri arbitrium, non item sententia arbitri, sed ea observari debeat, siue æqua, siue iniqua sit, dummodò dolus absit. Verùm hæc doctrina in iure fundata non est, sicuti rectè ostendit Mol. disp. 30. ex l. in proposita, 78. & seq. ff. pro socio, & l. si libertus ita, 30. ff. de operis libertorum, quibus locis generatim dicitur, non esse mentem compromittentium in arbitrum stare eius iudicio, si iniquè arbitratus fuerit. Præterquam, si expressè conventum fuerit, ut arbitrium, qualecunque fuerit, seu æquum, siue iniquum, acceptetur, iuxta cit. l. societatem, §. arbitratorum. Verùm in dubio id nunquam præsumendum, sed potius ita in arbitros qualecunque conventum, ut ita arbitrentur, sicuti virum bonum arbitrari oporteret, iuxta cit. l. si libertus.

Porro præter dictos arbitros, & arbitratores, quorum utriusque arbitrium ferre debent secundum merita causæ ipsi commissæ, aliqui sunt, qui dici proprie solent compositores amicabile, quibus hoc proprium est, quod non præcisè secundum terminos iuris, aut causæ merita pronuntiare debeant, sed principaliter attendere ad pacem & concordiam inter partes stabiliendam, eiusque ratione vni parti aliquid demere, & alteri adiudicare, dummodò id fiat absque læsione magna. Tales compositores (qui quandoque etiam arbitratores appellari solent, ut dixi lib. 4. tr. 5. c. 11. n. 6.) in duplici genere sunt, sicuti bene annotavit Mol. disp. 30. num. 9. Alij compromissarij, seu in quos partes compromittunt. volentes inter se amicabile

componi ad concordiam stabiliendam. Alij autem non compromissarij, qui non præcedente partium sponcione, seu pacto, sponte, vel aliorum suafu, aut mandato v. g. Principis accedunt ad compositionem amicabilem proponendam, in quam sperant partes consenturos, ne litibus diu fatigari eos necesse sit, iuxta Authent. Si verò, C. de iudicijs. Et hi compositores, proxenetæ similes sunt, seu mediatoribus; non item proprie arbitri aut arbitratores dici debent, ut colligitur ex l. Pomponius, 13. §. recepisse, ff. hoc tit.

Ante tractatum autem de iudicijs, placuit IC. agere de arbitris, partim quia arbitria ad iudiciorum formam redacta sunt, l. 1. ff. de recept. arbitris, partim quia sicuti supra præmissum fuit de pactis & transactionibus, per eas non raro lites terminantur, ut ad iudicium venire necesse non sit, ita etiam lites plurimæ per arbitros componi solent. Quare de utrisque transactionibus & compromisso ante iudicia præmittitur.

CAPITVLVM I.

Sanè.

PARAPHRASIS.

Statuit Concilium Africanum, si inter Episcopos controuersia oriatur, eamque per arbitros definiri consentiant, ut vel vnus eligatur, vel tres; ita ut quod omnibus, vel duobus placuerit, id ratum sit.

SUMMARIVM.

1. *Controuersia communi consensu partium committi potest arbitris definienda, non tamen debet, nisi in certis quibusdam casibus.*
2. *Consultius est, ut in arbitros numero impari compromittatur, potest tamen etiam in numero pares.*
3. *Et eis discordantibus statuitur sententia maioris partis; necesse tamen est, ut omnes presentes sint.*

NOTANDVM I. Si aliqua controuersia orta sit, partes communi consensu arbitris eam definiendam committere possunt.

Nnnnn 3

sunt.